

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

Izpitna pola 1

Obča zgodovina

Ponedeljek, 30. avgust 2010 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli. Pri reševanju si pomagajte s slikovnim gradivom.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

EVROPA IN SVET NA PREHODU IZ SREDNJEGA V NOVI VEK

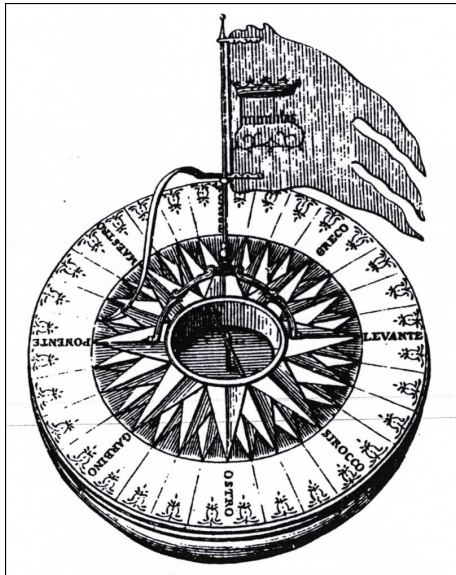
1. Na prehodu iz srednjega v novi vek, v obdobju humanizma in renesanse, v času velikih geografskih odkritij, se je začel uveljavljati nov družbeni sloj, ki je vplival na nove ideje in miselnost tedanje dobe.
Kako se je imenoval ta družbeni sloj?

(1 točka)

2. Velika geografska odkritja so posledica različnih vzrokov, med drugim nekaterih novih spoznanj, oziroma razmer.
Naštejte dva pripomočka (iznajdbi), ki sta pripomogla k boljši plovidbi.
Navedite dva vzroka za geografska odkritja.

(2 točki)

Slika 1: Kompas

(Vir: Kdo je odkrival svet, str. 51. Delavska enotnost. Ljubljana. 1987)

Pripomočka (iznajdbi):

Vzroka:

3. Z velikimi odkritji v 15. stoletju so najprej začeli Portugalci.
Obkrožite črki pred pravilnima trditvama, povezanimi s portugalskimi odkritji.

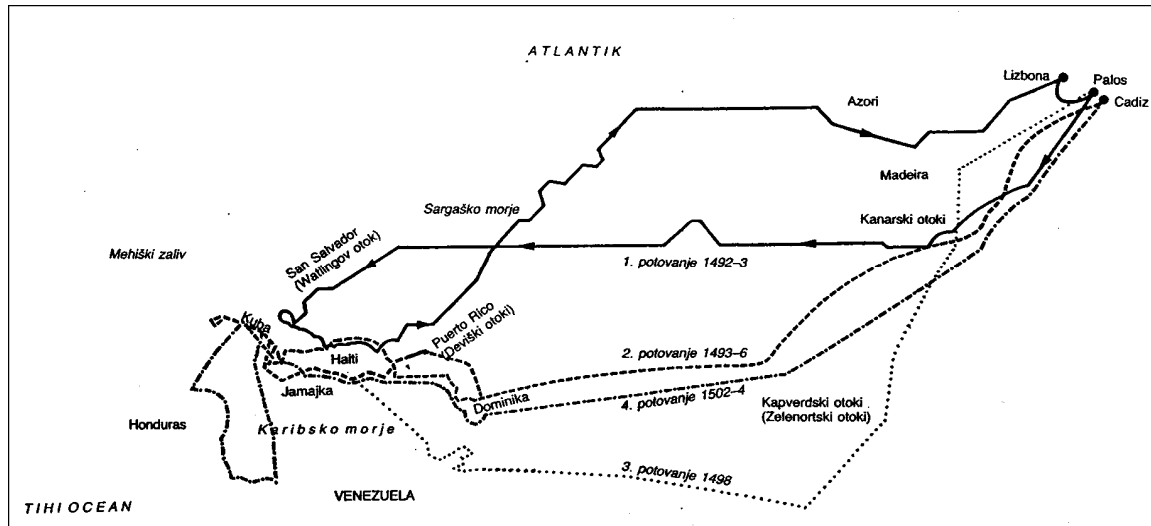
(2 točki)

- A Portugalski princ Henrik Veliki je ustanovil prvo evropsko pomorsko šolo v Cuzcu.
- B Skrajni jug Afrike, Rt dobrega upanja, je prvi obplul Bartolomeo Diaz.
- C Portugalski pomorščak Pedro Alvarez Cabral je prvi prišel v Brazilijo.
- D Vasco da Gama je prvi objadral svet.

4. 7. oktobra je admiral na osnovi letanja ptic modro obrnil ladje proti jugozahodu. Čez nekaj dni so na vodi zagledali veje in morsko travo. Kopno ne more biti daleč! 12. oktobra, malo pred polnočjo, se je Kolumbu zazdelo, da v daljavi vidi ogenj. Le en sam človek s Sante Marie se je z njim strinjal. Zgodaj naslednjega jutra pa se je s Pinte oglasil top, in to je bil znak, da je kopno na vidiku.

(Vir: Odkritja in raziskovanja: Iskanje se začne, str. 414. Mladinska knjiga. Ljubljana 1987)

Zemljevid 1: Zemljevid Kolumbovih potovanj

(Vir: Kdo je odkrival svet, str. 55. Delavska enotnost. Ljubljana. 1987)

Pomagajte si z zemljevidom 1 in navedite, kam je priplul Krištof Kolumb leta 1492 in kam je sam mislil, da je prispel.

(1 točka)

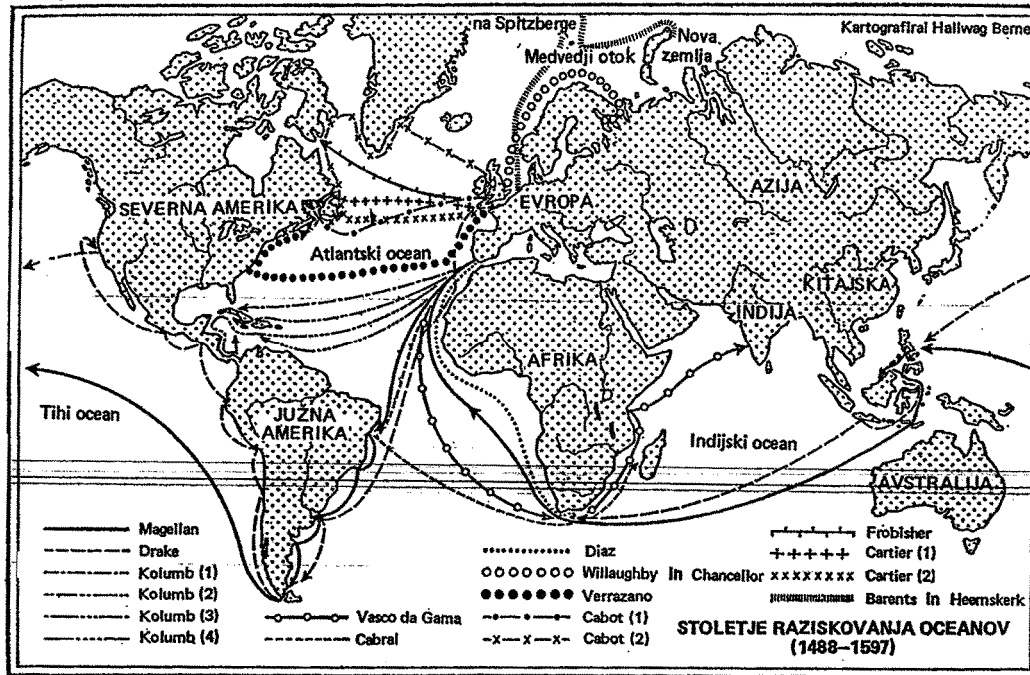
5. V začetna odkritja in osvajanja sta se vključili Portugalska in Španija. Državi sta leta 1494 podpisali sporazum v Tordesillasu. Pojasnite, kaj določa ta sporazum. Pojasnite, katero ozemlje v Južni Ameriki je pripadlo Portugalcem na podlagi tega sporazuma.

(2 točki)

6. Pomagajte si z zemljevidom 2 in navedite smeri poti, po katerih so pluli pri odkritjih Portugalci, Španci in nato še Angleži in Francozi ter to vpišite k narodom pod zemljevid 2.

(3 točke)

Zemljevid 2

(Vir: Zgodovina človeštva IV/1, str. 22. DZS. Ljubljana. 1972)

Portugalci:

Španci:

Angleži in Francozi:

7. *Konji so poteptali vsakogar, ki jim je prišel pod kopita. Vojaki so udrihali z obema rokama na vse strani, kakor da bi imeli na njih krila mlinov na veter. Pijanost boja jih je vse bolj prevzemala. "Kar ne boste mogli opraviti z rokami, storite z zobmi!" je Pizarro med potoma sem zabičeval svojim ljudem ... Naj sedaj Portugalci nakladajo svoje vreče s poprom tam, kjer zdaj sonce izginja. Odslej bo teklo zlato v Španijo, in sicer skozi njegove lepljive roke.*

(Vir: Ebersbach, V., 1987: Francisco Pizarro, str. 264. Založba obzorja. Maribor)

Na tleh Srednje in Južne Amerike so odkriteljem sledili osvajalci – konkvistadorji. V krajšem razmišljanju opišite špansko osvajanje. Pri zapisu upoštevajte naslednje elemente: navedba vsaj dveh konkvistadorjev, navedba dveh osvojenih ozemelj in tam živčih ljudstev, načini ravnanja konkvistadorjev na osvojenih ozemljih in demografske posledice po osvojitvah.

(5 točk)

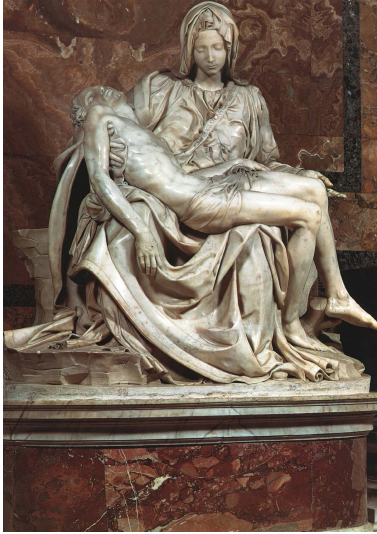
8. V času geografskih odkritij se je oblikoval tudi nov način poslovanja. Opišite borzno poslovanje. Navedite, v katerem mestu je bila ustanovljena prva borza v Evropi.

(2 točki)

9. Pojasnite pojme, povezane z obdobjem prehoda iz srednjega v novi vek.

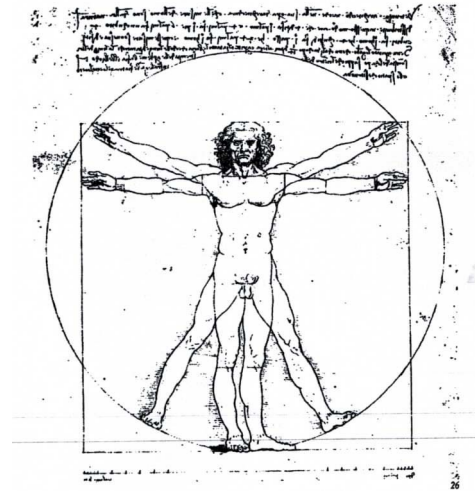
(3 točke)

Slika 2: Michelangelo, Pietà

(Vir: Hollingsworth, M., 1993: Umetnost v zgodovini človeštva, str. 242. DZS. Ljubljana)

Slika 3: Leonardo da Vinci, Vitruvijski moški

(Vir: Hollingsworth, M., 1993: Umetnost v zgodovini človeštva, str. 228. DZS. Ljubljana)

Renesansa:

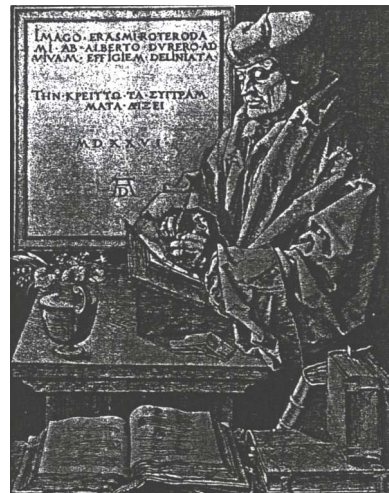
Novi svet:

Makiavelizem:

10. **Rimsko grški stari svet, ki je od 14. stoletja dalje tako mogočno posegel v italijansko življenje kot opora in vrelc kulture, kot cilj in ideal življenja – in delno tudi kot zavestno novo nasprotje – ta antični svet je že dolgo časa ob posameznih srečnih momentih vplival na celokupni izvenitalijanski srednji vek.**

(Vir: Burckhard, J., 1963: Renesana kultura v Italiji, str. 128. DZS. Ljubljana)

Slika 4: Erazem Rotterdamski

(Vir: Zweig, S., 1971: Erazem Rotterdamski, str. 145. Založba Obzorja. Maribor)

V obdobju humanizma je poraslo književno snovanje.
Naštetim piscem dopišite njihovo najbolj znano delo.

(2 točki)

Giovanni Boccaccio:

Erazem Rotterdamski:

Niccolò Machiavelli:

Miguel de Cervantes:

11. V obdobju humanizma so delovali mnogi sloviti znanstveniki.
Napisane znanstvenike tega obdobja povežite z njihovo dejavnostjo tako, da črko pred imenom prenesete pred njihovo dejavnost oziroma spoznanje.

(3 točke)

A	Johannes Kepler	___ heliocentrični sistem
B	T. B. Paracelsus	___ teleskop
C	Nikolaj Kopernik	___ gibanje planetov okoli Sonca v elipsah
D	Galileo Galilei	___ neskončnost vesolja
E	Gerhard Mercator	___ zdravnik
F	Giordano Bruno	___ valjasta projekcija

12. *Šesturno delo ne zadovoljuje samo vseh življenjskih potreb in vseh zahtev po udobnosti, marveč ustvarja še mnogo več. To boste lahko razumeli, če upoštevate, da pri drugih narodih živi velik del prebivalstva v brezdelju; predvsem sodijo sem skoraj vse ženske, to se pravi polovica prebivalstva; če pa kje ženske delajo, potem namesto njih gotovo počivajo moški; k temu je treba dodati še brezdelno množico duhovnikov in menihov; prištejte k njim še vse bogataše in veleposestnike, ki jih navadno imenujemo plemiško gospodo ...*

Vsakomur je na voljo, da prosti čas po opravljenem delu, po jelu in spanju prebije, kakor želi, le da ga ne zapravlja v uživanju in lenarjenju ... Tako ta čas zvečine namenjajo izobraževanju.

V teh skladiščih dobi vsak gospodar vse, kar potrebuje zase in za družino, ne da bi za to kaj plačal ali to s čim drugim povrnil. Zakaj bi tudi česar koli ne dobil, ko pa je vsega v obilici in ni nevarnosti, da bi kdo zahteval nekaj, česar ne potrebuje?

(Vir: Utopični socialisti, str. 70, 71 in 76. Cankarjeva založba. Ljubljana. 1979)

Iz zgornjega vira navedite dve značilnosti »pravičnejše« družbe na Otoku Utopija, kakor si jo je zamislil angleški državnik in humanist Thomas More (Morus).

(2 točki)

13. Na prelomu iz srednjega v novi vek se je spremembam v gledanju na svet in človeka pridružil še nemir, ki je zajel Katoliško Cerkev. Pojavila se je potreba po obnovi Cerkve. Kako se imenuje gibanje za prenovo Cerkve, ki se je začelo v začetku 16. stoletja? Po odlomku iz Lutrovega pisma nemškemu nadškofu kardinalu Albrehtu ugotovite, proti čemu nastopa. Kaj je odpustek?

(3 točke)

Po deželi nosijo naokrog pod imenom Vaše volilnoknežje Milosti papeški odpustek za gradnjo cerkve sv. Petra. Ne bom se pritoževal zoper veliko vpitje pridigarjev o odpustkih, ki ga nisem slišal. Pritožujem pa se zaradi napačnega razumevanja, ki ga iz tega povzema ubogo, preprosto, surovo ljudstvo in ki ga oni pridigarji vsepovsod sejmarsko na ves glas hvalijo. Kajti nesrečne duše zaradi tega verjamejo, da jim je blaženost zagotovljena, če le kupijo odpustkovo pismo; dalje verjamejo, da duše pri priči odletijo iz vic, kakor hitro zanje spustijo denar v skrinjico, ta milost odpustka je nadalje tako močna, da ne more biti noben greh tako hud, da ne bi mogel biti pozabljen in odpuščen, pa četudi bi kdo oskrnil Mater božjo (to so njihove besede), končno odreši ta odpustek človeka vsakršne kazni in krivde ...

(Vir: Kronika človeštva, str. 4. Mladinska knjiga. Ljubljana. 1997)

14. Zaradi svojih nazorov je prišel Martin Luter v spor s papežem. Kako ga je želel papež ukloniti? Kako se je na to odzval Luter?

(2 točki)

Slika 5: Papeževa bula

Bulla contra Erro res **Martin**i Lutheri et sequacium.

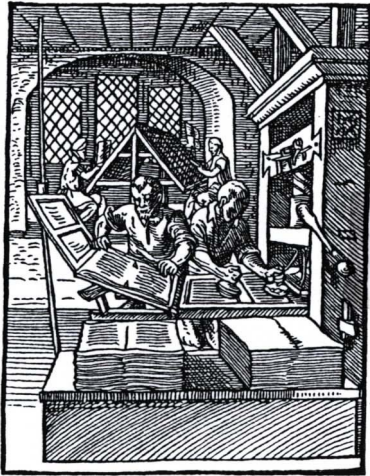

(Vir: Zgodovina v slikah, str. 5244. DZS. Ljubljana. 1977)

15. Lutrove ideje so se zelo hitro širile iz Wittenberga po vsej Nemčiji. Čigavo podporo je užival Martin Luter? Zakaj je bila nemška javnost o dogajanju v Wittenbergu hitro in dobro obveščena?

(2 točki)

Slika 6

(Vir: Zgodovina v slikah, str. 5270. DZS. Ljubljana. 1977)

16. Nemški cesar Karel V. je hotel obdržati enotnost Cerkve in je zato sklical več državnih zborov za rešitev verskih vprašanj. Obkrožite črko pred pravilno trditvijo.

(2 točki)

- A Na državnem zboru v Wormsu leta 1521 je bilo sklenjeno, da lahko luterani svobodno delujejo do konca vojne s Francozi.
- B Na državnem zboru v Speyerju leta 1529 je proti prepovedi luteranstva protestiralo 5 knezov in predstavniki 14 mest.
- C Na državnem zboru v Augsburgu leta 1530 so dokončno zatrli luteranstvo.
- D Na državnem zboru v Augsburgu leta 1555 so sklenili, da sta obe veri enakopravni.

17. Lutrov nauk se je iz Nemčije širil tudi v druge evropske države in med vse družbene sloje (plemstvo, kmete in meščane).

Pojasnite, kako so Lutrov nauk razumeli kmetje.

Kakšen je bil odnos Martina Lutra do kmečkega gibanja?

(3 točke)

Zato kdor more, naj bije, davi in prebada, na skrivaj ali javno, in misli na to, da ne more biti nič bolj strupeno, škodljivo, satansko kot upornik – kot da moraš ubiti steklega psa. Če ga ti ne ubiješ, bo on uničil tebe in s tabo vso deželo. Kdor more, naj bije, davi in prebada.

Iz Lutrovega spisa Proti roparskim in morilskim hordam kmetov

(Vir: Zgodovina Cerkve 3, str. 76. Družina. Ljubljana. 1994)

18. V Angliji je reformacijo utrdil kralj Henrik VIII., ker ga papež ni hotel ločiti od žene Katarine Aragonske.

Obkrožite črke pred tremi trditvami, ki označujejo značilnosti anglikanske Cerkve:

(3 točke)

- A Kralj je vrhovni poglavar anglikanske Cerkve.
- B Vrhovni poglavar anglikanske Cerkve ostane papež.
- C Vsa samostanska posest je poddržavljena.
- D Anglikanska Cerkev v celoti ohrani celibat.
- E Anglikanska Cerkev je glede veroizpovedi in bogoslužja mešanica katolicizma in protestantizma.
- F Latinščina je še naprej edini jezik bogoslužja.

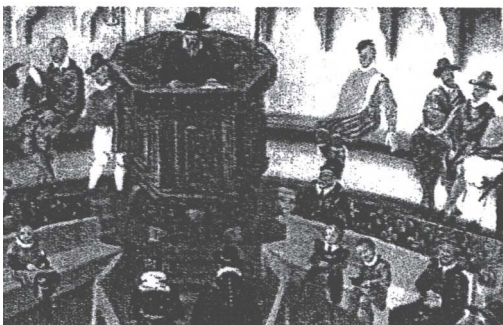
19. Meščansko smer reformacije je v Ženevi utrdil Jean Calvin.

Kaj je prezbiterij?

Pojasnite temeljni nauk Jeana Calvina.

(2 točki)

Slika 7: Notranjost kalvinistične cerkve

(Vir: Hozjan, A. in Potočnik, D., 2001: Zgodovina 2, str. 170. DZS. Ljubljana)

20. Kalvinova reformacija se je razširila tudi v Francijo, na Škotsko, Nizozemsko in v Anglijo. Kako so kalviniste imenovali v Franciji?

(1 točka)

21. Od srede 16. stoletja do srede 17. stoletja je rimskokatoliška Cerkev sprožila reformna gibanja, ki jih imenujemo protireformacija.

Navedite ime meniškega reda, ki ga je ustanovil Ignacij Loyola.

Pojasnite, kako se je ta red bojeval za prenovo katoliške Cerkve.

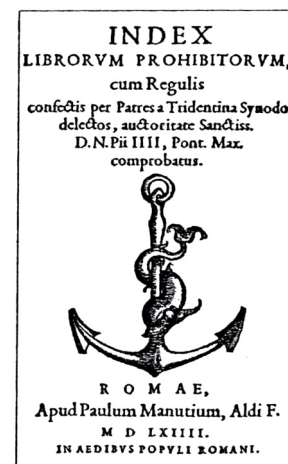
Navedite še dva ukrepa, s katerima je katoliška Cerkev utrdila disciplino in odstranila zlorabe v svoji organizaciji.

(4 točke)

Kdor hoče biti v naši družbi, za katero želimo, da jo odlikuje Jezusovo ime, božji vojak pod zastavo križa in služiti edino Gospodu kot tudi rimskemu papežu, njegovemu namestniku na zemlji se mora po slovesni zaobljubi čistosti v svoji duši zavedati, da je del družbe, ki je ustanovljena predvsem za pomoč dušam v krščanskem življenju in krščanski nauku, za širjenje vere z javnimi pridigami, za služenje božji besedi s pomočjo duhovnih vaj in del ljubezni, torej s poučevanjem dečkov in nevednih v krščanstvu ter s poslušanjem spovedi za duhovno tolažbo kristjanov.

(Vir: Kronika človeštva, str. 414. Mladinska knjiga. Ljubljana. 1997)

Slika 8

(Vir: Človek in čas, str. 200.
Mladinska knjiga. Ljubljana. 1998)

22. V drugi polovici 16. stoletja se je začela tudi politično bojovita protireformacija, ki so jo največkrat vodili katoliški Cerкви naklonjeni vladarji in plemiči.
S katerim dogodkom se je začela 30-letna vojna v Rimsko-nemškem cesarstvu?
Katere države so v vojni podprle nemške protestantske kneze proti Habsburžanom?
(2 točki)
23. V 16. stoletju se je življenje kmečkega prebivalstva občutno spremenilo.
Pojasnite dva vzroka za spremembo položaja kmečkega prebivalstva.
Kdo je vodil največji kmečki upor v nemških deželah?
(3 točke)
24. Kmečki upori so v 16. stoletju pretresali tudi druge dele Evrope. Večina uporov je bila neuspešnih.
Pojasnite dva razloga za neuspeh upornih kmetov.
(2 točki)

25. Reformacija in katoliška obnova ali protireformacija sta potekali vse do srede 17. stoletja. Navedene dogodke razvrstite v pravilnem časovnem zaporedju od 1 (najstarejši dogodek) do 6 (najmlajši dogodek). Pri tem si pomagajte z naslednjimi letnicami: 1517, 1524, 1545, 1555, 1572, in 1648.

- _____ Začetek nemške kmečke vojne.
- _____ V Augsburgu sprejmejo verski mir.
- _____ Martin Luter nabije na cerkvena vrata v Wittenbergu 95 tez.
- _____ Sklenitev vestfalskega miru v Münstru in Osnabrücku.
- _____ Začetek zasedanja tridentinskega koncila.
- _____ Pobjugugenotov v Franciji v t. i. šentjernejski noči.

(3 točke)

Prazna stran